

EL CAMÍ DE SANT JAUME (I)

TERA (Zamora). Imatge de sant Jaume, vestit de pelegrí, a Santa Marta.

L'any sant Compostel.là que està a punt de finir, ens depara una bona ocasió per recordar la importància que, en la creació i difusió de l'art romànic, tingué la devoció a l'apòstol sant Jaume, concretada en la seva tomba de Galícia i en els pelegrinatges a què donà lloc.

Descoberta la sepultura pel bisbe d'Iria Flavia Teodomir als voltants de l'any 813, el rei d'Astúries Alfons II desseguida es féu seva la troballa, iniciant-se així un dels moviments de pelegrinatge més importants de

l'Europa que, en aquells moments, s'estava gestant i que tant contribuï a la seva concreció i creixença. No ens pertoca discutir ni analitzar l'autenticitat de la sepultura de l'apòstol que, havent pretès el primer lloc en el reialme del cel, fou el primer en oferir al Crist el seu martiri (potser l'any 44) a Jerusalem (Fets dels Apòstols 12, 2). Segons la tradició, les seves despulles foren traslladades posteriorment als confins de Galícia. El fet real és la importància que la fe en l'existència de les restes de "sancti Jacobi", Santiago, tingué per suscitar el major instrument d'intercanvi espiritual i cultural que, possiblement, s'hagi donat mai a Europa.

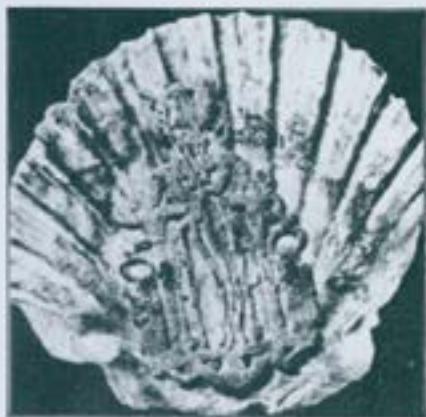
AUTUN. Dos pelegrins al Judici Final: l'un a Jerusalem (duu la creu a l'escarsella) i l'altre a Santiago (assenyalat amb la petxina).

Pocs anys després de la invenció del sepulcre, Florus de Lió, redactor d'un martirologi, al parlar de sant Jaume ens diu ja que les restes seves foren traslladades a Hispània "... huius beatissima sacra ossa ad Hispania translata...". I segles enllà, Dant, quan en la "Comedia" ens descriu el

seu viatge al Paradís, al veure sant Jaume diu, com a tota identificació del personatge: "Mira, mira, és el baró per qui, allà baix, es visita Galícia". ("Mira, mira: ecco il barone per cui la giù si visita Galizia"; El Paradís, cant XXV, v. 17-18); tal era la fama que durant aquelles segles havia assolit el pelegrinatge a Compostel.la i que compartia -i potser superava- amb la visita al Sant Sepulcre de Jerusalem i amb el romiatge a Roma.

El document més important que ens el situa i defineix és l'anomenat "Liber sancti Jacobi" o "Codex Calixtinus", datat a la primera meitat del segle XIIè i dedicat tot ell a temes jacobeus. El seu llibre cinquè correspon a una guia redactada pel clergue del Poitou, Aimeric de Picaud, en la que ens descriu, per primera vegada, com es feia el viatge i quines eren les rutes més freqüentades pels devots que d'arreu d'Europa acudien a Galícia a venerar l'Apòstol.

S'ens hi narra la solemnitat amb que s'entregava al pelegrí, a la seva partença, la bossa o escarsella on guardaria les almoines i el recapte que pogués recollir, i el bordó que havia d'ajudar-lo "a vèncer totes les

Petxina "pelegrina" decorada: un record de Santiago.

caterves d'enemics, i a arribar segur al temple de sant Jaume". La carbassa pel vi, indispensable també pel que es dedueix de tota la iconografia, no formava part d'aquesta investidura sagrada. Tampoc, originàriament, en formava part la petxina dita, per això, "pelegrina" i que s'adquiria a Galícia com a record del viatge. Després, al cant de

"Herru Santiagu,
Grot Santiagu.
E ultreia, e sus eia
Deus, aia nos."

els pelegrins, normalment agrupats en colles, iniciaven el seu llarg i incert camí.

Les rutes que seguien estaven sembrades d'esglésies en les que exercitaven l'ànima amb les seves devocions; i on, a manca d'hospitals (o hostals) que, encara que abundosos, no ho eren prou per cobrir totes les etapes, descansaven a les nits. I de ponts per passar els rius, amb peatge alguns fins i tot (tres òbols pagava un llobard a Tarascó, un diner qui provenia de qualsevol altre país; només els provençals eren exempts). I de botigues on proveir-se del necessari. I també de pillets i bergants que vivien a l'esquena dels pobres pelegrins.

Per aquestes rutes es creà i difongué el romànic "ple" o "europeu", del que tan mancada està Catalunya, ja que, com veurem, cap d'elles la travessava. Quatre eren a França les

més importants, denominades indistintament el "camí d'Espanya".

En elles s'hi bastiren les grans basíliques dites de pelegrinatge, caracteritzades per la girola o deambulatori entorn del presbiteri, que facilitava la desfilada dels pelegrins sense interrompre el culte diví. Les més importants eren, situades cada una en una de les quatre rutes anunciades: Sant Serni de Tolosa, encara en peu. Santa Fe de Conques, també existent. Sant Marçal de Llemotges i Sant Martí de Tours, desaparegudes totes dues. I finalment la pròpia de Sant Jaume, a Santiago de Compostel·la.

Aquests quatre vies eren:

La **Via Tolosana** que a Arles recollia els pelegrins d'Itàlia i d'Orient;

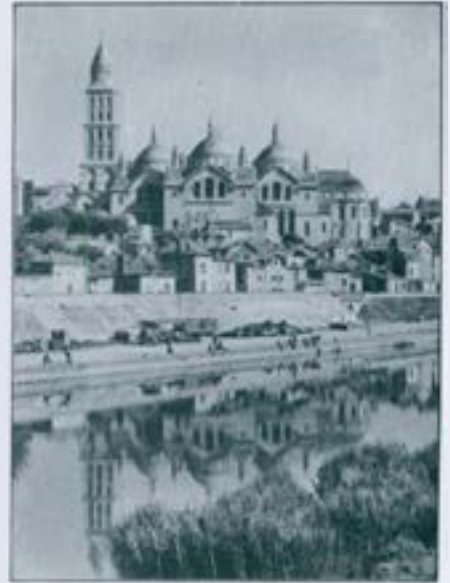
CONQUES. El deambulatori de la basílica de Santa Fe.

passava per Tolosa del Llenguadoc i per Oloron; i entrava a Espanya pel Somport (Summus Portus, 1.632 m. d'alt).

Les tres següents tenien de comú el darrer tros, des d'Ostabat a Roncesvalles, collada molt més baixa (961 m.) i per tant de més bon passar. Eren:

La **Via Podensis**, que arrancava del Puy, passava per Conques, Cahors i Moissac (hi havia qui fent una mica de marrada s'arribava a Rocamadour). Recollia els pelegrins de l'Europa de l'Est.

La central era la **Via Lemovicencis**

PERIGÜS. Basílica de Sant Front.

(llemosina) que sortia de Vézelay i per Bourges, Llemotges, Perigús i Mont de Marsan conduïa els pelegrins de la Borgonya, les Ardenes, la Champagne i la Lorena.

I la **Via Turonensis**, el "magnum iter sancti Jacobi", el gran camí de sant Jaume, era el que situat més a ponent partia de París i passava per Orleans, Tours, Poitiers, Saintes i Bordeus. Recollia la gent del nord de França i de Flandes.

Del trajecte que després seguien per dintre d'Espanya, ens n'ocuparem, si Déu vol, un altre dia.

VEZÉLAY. Portalada de la basílica de Santa Maria Magdalena.

TOLOSA. Basílica de Sant Serni.